

Délután folytatták a státusgyűlést. Mailáth püspök ajánlatára egyhangú lelkesedéssel világi elnökké báró Jósika Samu főrendiházi elnököt választották. Báró Jósikát Mailáth püspök üdvözölte néhány szóval, mire az új elnök lelkes beszéddel foglalta el elnöki székét.

— Álláspontom, — mondotta — melyhez feltétlenül ragaszkodom, az, hogy szerzett jogainkból semmit sem fogunk feladni, de utját és módját kell találnunk annak, hogy be tudjunk illeszkedni az országos autonómiába. Ha ezekben a kérdésekben támogatást találunk, akkor azt hiszem, hogy feladatunknak eleget tudok tenni.

Mailáth püspök kijelentette, hogy a gyűlés minden tagja nevében köszönetet mond a nagy áldozatért, melyet az új elnök a megoldandó kérdések érdekében a státusnak hozni kíván.

A tanügyi vagyon kezelési jelentése zavartalan letárgyalása után kihirdették a választások eredményeit, megválasztották az igazgatótanács tagjait és megalakították az egyes bizottságokat. Tiszteletbeli előadónak egyhangúlag dr. Farkas Lajos egyetemi tanárt, tiszteletbeli titkárnak dr. Menyhárt Gáspár egyetemi tanárt választották, mire Mailáth püspök beárta az ülést.

A budapesti aul. orthodox izr. hitközség templomában (Orczy-ház) szombaton az első istentisztelet reggel 7 óra 15 perckor, a második 9 órakor kezdődik. Szombat kezdete péntek este 4 órakor, vége szombat este 4 óra 40 perckor.

Izr. istentisztelet. A péntek esti istentisztelet a pesti izr. hitközség templomaiban további intézkedésig 1/4 óra-
kor kezdődik.

Fővárosi ügyek.

A községi demokrata párt programja.

Dr. Vázsonyi Vilmos, a Terézvárosi községi pártok vezére, csütörtökön este hét órára nagygyűlésre hívta egybe a Terézváros választó polgárságát a központi demokrata párt Teréz-körút 7. szám alatt levő helyiségébe, amelynek hatalmas dísztermét zsufolásig megtöltötték a választók. Vázsonyi — amint azt egész terjedelmében ismertetjük — a közigazgatás minden ágára kiterjedő figyelemmel olyan programot adott, amely a haladást, a szabadelvűséget és a purifikációt tűzte ki célul. A remek beszéd keretében ismertetett programot a jelen voltak szűnni nem akaró tejszével fogadták.

Vázsonyi a programot a következő bevezető beszéddel ismertette:

Vázsonyi beszéde.

Vázsonyi Vilmos: A mai pártgyűlés első pontja három évi működésünknek ismertetése, továbbá a pártprogramnak és pártszervezetnek újabb megállapítása. Nyugodt lelkiismerettel nem dicsőmúsz, hanem igazságos ítéletet kérhetünk a múltért. Ez ritka dolog nálunk. Vagy dicsérnek, vagy gáncsolnak, de az őszinte kritika ritka, sőt vannak, akik a város adminisztrációját köpölgádának tekintik. Aki rosszkedvű, az minden tudás nélkül, alap nélkül gáncsol. Hogy mi ennek az oka? Azt látom, hogy három forrása van. Az egyik, az elmúlt idő dicsőítője, aki nem tud a modern fejlődésbe beleilleszkedni. A másik az, aki a főváros adminisztrációját szeretné politikai labdának felhasználni és fáj neki, hogy elvünk: városi politikát az országos politikától függetlenül csinálni. A harmadik az, amely azt szeretné, hogy a középosztály és a kispolgár megsemmisülésével a reakciós és a szocialista párt emberei mérjék össze erejüket, mint Bécsben, ahol Rothschild prokuristái is szocialisták. Nem értem a polgárok gáncsát, a kik ezzel maguk ellen törnek, akik szeretik az általános, személyt meg nem nevező gyalázkodást, divattá vált a városnak kritikátlan leszólása.

Elismerem, van sok gyöngéje a városnak, sok pótolni, javítani valónk van. Mikor rövid idő alatt annyit alkottunk, amennyit a nyugateurópai városok évtizedek alatt, vagy még nem alkottak meg, nem igen gondoltunk arra, hogy közben elromlik lábunk alatt a kövezet. De az mindig ezzel a hatalmas fejlődéssel jár. Oly viszonyok között született meg nálunk a demokratikus program, mint másutt sehol. Másutt nagy szervezet alkotta meg, nálunk pedig a virilizmus és a cenzusos választási rendszer emberei többségének dacára oly modern, nagy fejlődést jelentő programot valósítottunk meg, amire a városok történelmében nincs példa. Mi az erkölcsi meggyőzés ere-

jével nyertük meg a régi rendszer embereit is eszméinknek.

Tisztelt uraim! Hogy a mi programunk igazságos, annak dokumentálására ime a program:

A program.

— Teljes önkormányzatot! —

1. Követeljük a törvényhatósági bizottság mai szervezetének gyökeres reformját, a virilizmus és a vagyoni cenzus eltörlését, az általános, egyenlő és közvetlen választói jogot, a titkos szavazást és a kisebbségek arányos képviselőinek törvényes biztosítását.

2. A törvényhatósági bizottság számára teljes önkormányzatot követelünk. Ez csak úgy érhető el, ha a felügyeleti hatóság tultengő hatáskörét korlátozzuk, a merőben akadály szerepét játszó közmunkatanács intézményét megszüntetjük, a felesleges főpolgármesteri állást eltöröljük, ha a tanács jogkörét pusztán a határozatok végrehajtására és az ügyek szakszerű előkészítésére szorítjuk. Követeljük, hogy a törvényhatósági közgyűlés elnöke nemcsak az önkormányzat, hanem az alkotmányvédelem szempontjából is a közgyűlés által választott törvényhatósági bizottsági tag legyen.

Követeljük a ma élettelen iskolaszékek és kerületi választmányok hatáskörének kibővítését és a nők bevonását az iskolaügyi és szegényügyi igazgatásba. Követeljük az összeférhetetlenség ügyének világos és szigorú törvényes rendezését és addig is, amíg ez megtörténik, közgyűlési határozatot kívánunk, amely az összeférhetetlenség ügyében a kellő határokat kijelölje. Pártunk bizottsági tagjaira nézve addig is a párt szervezési szabályzatában gondoskodunk az összeférhetetlenség szigorú betartásáról.

3. Követeljük, hogy a fővárosi igazgatás ügy szervezetében, mint működésében a takarékoság igényeinek megfelelően rendeztessék. Addig is, a míg a jelenlegi gazdasági pangás következményei a városi költségvetés szempontjából ki nem deríthetők, kerülni kell minden oly újabb kiadást, amely a törlesztési részletek visszatérítésének biztosítása nélkül csakis a költségvetés újabb állandó terhét jelentené.

4. A közgyűlés költségvetési jogának, valamint a szükséges takarékoságnak biztosítására szükségesnek tartjuk a számvetőség szervezetének átalakítását. E cél elérésére a főszámvevői állás függetlenségi és különállása biztosítandó.

— Fizetésrendezés. —

5. Helyes igazgatás csak nyomasztó anyagi gondoktól ment tisztviselőktől várható. Ezért pártoljuk a főváros tisztviselőinek és egyéb alkalmazottainak fizetésrendezését és az új nyugdíjszabályzat megállapítását. A főváros mindenkor pénzügyi helyzetének megfelelően továbbra is követendő irányúnak tartjuk az ideiglenes alkalmazás legszűkebb keretekre való szorítását, az alkalmazottak fokozatos előrehaladásának intézményes biztosítását és a tisztviselők és alkalmazottak adósságainak városi garanciával való konvertálását.

— Ipar és kereskedelem. —

6. Az ipar és kereskedelem a város létalapja. El akarunk tehát távolítani minden akadályt, amely a kereskedelem és ipar fejlődését gátolja és különösen új ipartelegeknek a főváros területén való letelepedését nehezíti. Követeljük, hogy a város a kisipart és kiskereskedelmet semmiféle intézkedésével ne gyengítse, sőt a maga hatáskörében támogassa. Erélyesen ellenezni fogunk tehát a jövőben is minden intézkedést, amely a kispolgári réteg elporlasztására vezetne. A kisüzemek kapitalizálását vagy városítását épen mi, a városi üzemek kezdeményezői és rendületlen hívei, megengedhetetlennek tartjuk. Az elsőrendű szükségleti tárgyakat előállító kis- és középipar, az ilyenekkel kereskedő kis- és középkereskedelem anyag- és árubeszerzésének városi kezdeményezéssel és támogatással való szervezését kívánjuk, mert az ilyen irányú beavatkozás nézetünk szerint nemcsak az ipar és kereskedelem helyzetét javítja, hanem a drágaság enyhítésére is alkalmas. Követeljük az árlejtésekre vonatkozó szabályzat reformját, hogy a közszállítási kedvezmény ne csak egy zárt körnek jusson, hanem az átlagos árak időszakos megállapítása mellett minden megbízható kispáros és középiparos turnusok szerint részesíthessék a városi munkákban.

7. Követeljük, hogy a város a budapesti kereskedelmi és iparkamara, a budapesti ipartestületek és kereskedelmi egyesülések bevonásával és állami támogatás kérésével kezdeményezze a budapesti iparosok és kereskedők nyugdíjintézetének létesítését és ezen intézmény támogatására évenként megfelelő járulékot állítson be a városi költségvetésbe.

8. Követeljük a kereskedelmet és forgalmat megbénító városi vám (kövezetvám) fokozatos megszüntetését és addig is, amíg ez megtörténhetnék, az 1899. évből származó és már túlhaladott díj-jegyzék revízióját, az elsőrendű szükséglet tár-

gyaira vonatkozó díjtételek törlésével vagy mérséklésével.

— Pénzügyi politika. —

9. A helyes városi pénzügyi politika és a városi háztartás rendezése érdekében követeljük:

a) az állami telek- és házadónak a városi háztartás számára való átengedését;

b) a betterment intézményének, vagyis azon elvnek érvényesítését, amely szerint a városi közmunkák költségeihez mindazon telektulajdonosok arányosan hozzájárulni tartoznak, kiknek telke a közmű által értékben emelkedett; semmiféle városi szabályozást sem fogunk megszavazni a betterment kikötése nélkül;

c) a beépítetlen és nem kielégítőleg beépített építési telkek értékelkedésének megadóztatását az érték alapján megállapított ezrelékes kulcs szerint; az adó szempontjából a város belsejében kezdődő és kifelé haladó körzetekre osztandó fel a város és az ezrelékes adókulcs a körzeteknek megfelelően emelkedik vagy csökken;

d) a vadhus és szárnyas fogyasztási adójának kezdeményezéseinkre sürgetett és kivított eltörlése után továbbra is követeljük az állami és városi husfogyasztási adók teljes megszüntetését, a bor- és söradó mérséklését;

e) városi örökösödési illeték behozatálát a kihagyatékok mentesítésével és a fokozatosság elvének megvalósulásával.

— Városi üzemek. —

10. A közérdekű üzemek városítását mi sürgettük és kezdeményeztük. Kommunális politikánk eredménye a városi légszuszumvek, az épülfelben lévő harmadik villamos világítási városi telep, a városi vásárpénztár, a hirdetési üzem, kenyérgyár és városi közlekedési üzem, fuvartelep, városi szemétfuvarozási és kiválasztási üzem, központi tüzelőszerraktár stb. A városítási akciót továbbra is folytatni kell:

a) mindazon üzemeknél, amelyek monopolisztikus jellegűek, mert a magánmonopóliumnak jogosultsága nincs;

b) azokban az üzemekben, amelyek kizárólag a fővárosnak mint hatóságnak szükségletét elégítik ki;

c) ezen esetektől eltekintve is, ha a közönség uzsoraszerű kizsákmányolásának jelenségei forognak fenn, de ilyenkor csakis a fenforzó szükséghez képest az árszabályozás elérésére, nem pedig az iparág vagy kereskedelem kizsákmányolására.

11. A városi üzemek célja, hogy azok jövedelmezőségével a város az egyre fokozódó igények kielégítésére elkerülhesse az adóemelést, hogy a közönséget a kizsákmányolástól megóvja, üzemekben a közérdeket első sorba helyezze és az alkalmazottak számára létesített jóléti intézményekkel a tisztességes munkabér és munkaidő megállapításával helyes szociálpolitikára adjon utmutatást. Az üzemek kezelésében minden bürokratikus nehézkesség és formáságok mellőzésével a kereskedelmi ügyességnek, mozgékonyaságnak és egyúttal szigorú takarékoságnak kell érvényesülni. Az üzemek ügykezelésének ellenőrzése hatályosan biztosítandó. A városítás új feladatát jelöljük meg a burkolási anyagok előállítását (városi kőbánya stb.), az utburkolást, kavicsotrást, városi téglagyárat, valamint ha nem is egészen városi üzem formájában, de mindenesetre a város jövedelmi részesedésével, közvetlen befolyásának biztosításával, még pedig sürögösen: az autótaxi és az autóbussz üzemek létesítését.

— A villamos közlekedés. —

Követeljük a közúti közlekedés tökéletesítését és kibővítését, mert csak ilyen módon remélhető a város külső részének erősebb fejlődése és ezzel kapcsolatban a lakásberek csökkenése, vagy legalább továbbemelkedésük megakadályozása. A földalatti villamos vasut meghosszabbítandó, hogy játékszerből komoly közlekedési eszközzé váljék és mint körvasut, a túlterhelt vonalak tehermentesítését elősegítse. A városi villamos, részvényeinek többségét a főváros szerezvén meg, fejleszteni kell, evégből a fejlesztési program mielőbb letárgyalandó. Az új vonalak engedélyezésével kapcsolatban a főváros kösse ki magának:

a) a nyers bevételből való eddigi részesedés fölemelését, hogy az a közúti vasutal kötött szerződés idevonatkozó pontjával azonosossá váljék;

b) minden újabb részvény kibocsátásánál a részvényeknek névértékben, felülfizetés nélkül a fővárosnak való átengedését.

A közúti vasutakkal kötött szerződés pontjainak betartását megfelelő műszaki és ellenőrző személyzet beállításával (menetrend, járatot kocsik kellő száma, tisztasága stb.) szorosan kell ellenőrizni és minden rendellenességet kivétel nélkül erélyesen megtorolni.

A reggeli tizenkét filléres, ugynevezett munkásjegyek, amelyek a városi vasut vonalain 1912. július 1-étől fogva érvényesek, az összes közúti vasutakra is kiterjesztendők. A közlekedési politika végcélja pedig egységes, áttekinthető és olcsó tarifa